

K socialismu s humorem: Analýza satirických obrázků Rudého práva a Svobodného slova ve volebním klání roku 1946

PAVEL PEŠEK*

Approaching Socialism with Humour: An Analysis of Satirical Images in Rudé Právo and Svobodné Slovo During the 1946 Election Campaign

Abstract: The study presents an analysis of satirical images published during the election campaign in May 1946. Both the National Socialists and the Communists addressed their readers in their party newspapers with humorous images that not only illustrated the main ideas of the political subjects, but also became an important part of the electoral contest. The images mocked current events and political actors in an ironic way and engaged readers directly in the campaign. The party newspapers were not restrained about attacking their opponents and associating them with the tragic events of the Second World War. The objective of the study was to subject the images to a discursive and comparative analysis and to ascertain whether there were similarities in the published drawings during the election campaign that could assist in comprehending the manner in which political communication was conducted at the time.

Keywords: elections; politics; propaganda; satire; humour; discursive analysis

DOI: 10.14712/23363525.2024.20

Úvod

Tento text se zaměřuje na analýzu stranických deníků politických stran během volebního roku 1946. Období tohoto roku bylo klíčové pro vývoj stranického systému v Československu po druhé světové válce a pro proměnu propagace politických subjektů jako celku. První poválečné volby v roce 1946 představovaly vyostřený politický boj kandidujících stran Národní fronty, zejména pak komunistů a národních socialistů. Obě strany ve svých stranických tiskovinách používaly humorné obrázky k dokreslení už tak vypjaté situace. Výzkum se proto soustředí na tuto etapu českých dějin prostřednictvím netradiční formy propagace – skrze satirické obrázky publikované v jejich stranickém tisku. Analýza by měla pomoci odhalit diskurs politické propagace a pochopit ideologické motivace obou kandidujících stran.

Primární výzkumnou otázkou bylo zjistit, jak vypadala satirická propagace v českém prostředí volebního roku 1946. Podpůrné otázky se zaměřovaly na to, čeho se politické strany snažily satirickými obrázky dosáhnout, jaký byl průběh satirické předvolební kampaně, a zda mohla mít politická satira vliv na mobilizaci voličů. K hlubšímu porozumění satirického humoru Rudého práva a Svobodného slova byla využita kritická diskursivní

* Mgr. Pavel Pešek, Katedra historické sociologie, Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova, Pátkova 2137/5, 182 00 Praha 8 – Libeň. E-mail: ppsk92@gmail.com

analýza v pojetí Normana Fairclougha a její výsledky byly následně podrobeny srovnávací analýze. Kritická diskursivní analýza (CDA) vznikala od osmdesátých let dvacátého století a jejím cílem je analyzovat skryté i zjevné strukturální vztahy a projevy v jazyce. Diskurs je vnímán jako sociálně konstitutivní i sociálně podmíněný a v pojetí CDA se skládá ze tří hlavních dimenzí: diskurs jako text (ve kterém se analyzují jazykové rysy, slovní zásoba, gramatika, struktura a organizace diskursu), diskurs jako diskursivní praxe (zaměřuje se na produkci, distribuci a konzumaci diskursu společností) a diskurs jako sociální praxe (zkoumá ideologické efekty a hegemonické procesy) [Blommaert – Bulcaen 2000: 447–449]. Výzkum se soustředil především na formální stránku textu – slovní zásobu a gramatiku; intertextovou analýzu – identifikaci a interpretaci typů diskursu; a vysvětlení diskursu na základě historického kontextu. Vzhledem k tomu, že šlo o analýzu obrázků, byl kladen důraz také na jejich vizuální stránku. Konkrétně se výzkum zaměřil na následující aspekty: celkový vzhled tiskoviny, historický kontext, forma a typ satiry z hlediska komplexní kritické analýzy. Analýza byla prováděna v kvalitativním programu Atlas.ti, který umožňuje přehlednější a systematictější organizaci a interpretaci dat. Průběh analýzy zahrnoval vytváření kódů, kategorií a myšlenkových map v historických souvislostech.

Výsledky analýzy diskursu byly podrobeny rozsáhlé srovnávací metodě za účelem identifikace rozdílů a podobností v satirických obrázcích. Do analýzy byly zahrnuty veškeré satirické obrázky publikované v periodikách Svobodného slova a Rudého práva během předvolební kampaně v květnu 1946. Analýza opomíjí satirické ilustrace v dalších stranických tiskovinách, jako bylo například Právo lidu (sociální demokracie) nebo Lidová demokracie (lidovci). Sociální demokraté tuto formu politické propagace využívali ve zkoumaném období jen marginálně, lidovci vůbec. Analýza se nezabývala dlouhodobým vývojem satiry v českém prostředí mimo rámec květnové volební kampaně, ani nezahrnovala slovenskou problematiku. Tato omezení otevírají prostor pro realizaci dalších výzkumů, které by mohly přispět k hlubšímu porozumění vývoje satirického humoru.

Rudé právo a Svobodné slovo v publikaci satirických obrázků dominovaly tehdejší české politické propagaci tím, že do svých kampaní přidaly zábavní element. Rudé právo zveřejnilo celkem 18 obrázků, Svobodné slovo 25 obrázků. Během předvolební kampaně tedy docházelo k tomu, že spolu deníky interagovaly nejen texty, ale i satirickými obrázky. Cílem tohoto textu je ale ukázat, že humor hrál významnou roli v poválečné volební kampani dvou socialistických stran a posunul jejich volební strategii na jinou úroveň.

Poválečné Československo a volby v roce 1946

Diskuse o vyloučení některých politických subjektů z československého stranického systému se vedly už od roku 1943 [Cabada – Šanc 2005: 99], převážně kvůli tomu, aby vzájemná spolupráce vyloučila fašistické strany z politické participace [Vykoopil 1994: 195]. K redukci stranického systému však došlo ale až důsledkem Košického vládního programu v dubnu 1945. Pouze osm subjektů (čtyři vyvíjely činnost v českých zemích, čtyři na Slovensku) se mohlo nadále podílet na jeho fungování a účastnit se nadcházejících květnových voleb v roce 1946. Šlo o Komunistickou stranu Československa, Československou stranu národně socialistickou, Československou stranu sociálně demokratickou, Československou stranu lidovou, Komunistickou stranu Slovenska, Demokratickou stranu, Stranu svobody a Stranu práce [Cabada – Vodička 2011: 80]. Strany kandidovaly v rámci Národní

fronty, politického orgánu, který vznikl ještě za války jako uskupení antifašistických sil, a který se po válce proměnil ve vládní koalici [Kocian 2005: 1127]. Systém Národní fronty vyloučil z politické participace politické strany, které se v září 1938 v českých zemích podílely na tvorbě Strany státní jednoty a Strany slovenské národní jednoty na Slovensku [Cabada – Vodička 2011: 80]. Národní fronta sice působila jako významná koalice politických stran, ale neodpovídala koalici v demokratickém slova smyslu, protože z voleb v roce 1946 vylučovala veškerou opozici [Kaplan 2012: 11].

Komunistická strana si dokázala udržet svou existenci i přes úřední zastavení činnosti během války tím, že vytvořila mocenské centrum v Moskvě, kde svými politickými postoji byla v protikladu k exilové vládě Československa v Londýně [Pernes 2005: 1131]. Po druhé světové válce se rozvinula v největší politickou stranu s asi milionem členů v březnu 1946 (více než 57 % pracovníků a 13 % rolníků). Hlavním důvodem bylo, že kladla „jasné a jasné formulované přesné politické a socioekonomické požadavky, stejně jako nacionalismus s vlasteneckými prohlášeními“ [Kaplan 1991: 41–42]. Cílem strany bylo zaujmout co největší počet voličů, což vysvětlovalo, proč strana mlžila kolem své plánované podoby socialismu v Československu. Usilovala přitom ale o vytvoření monopolu moci ve státě [Pernes 2005: 1132]. Národní socialisté byli středová strana známá svou kritikou Komunistické strany. Měli přes 500 000 členů, z nichž 62 % byli obchodníci nebo občanští pracovníci. Na rozdíl od komunistů se straně nepodařilo vytvořit pevnou stranickou organizaci [Kaplan 1991: 39–40]. Ačkoliv byl v dubnu 1945 v Košicích zvolen předsedou strany Petr Zenkl, ozývaly se ze strany kritické hlasy, které nebyly přesvědčené o tom, zda by ve vedení strany měly být osobnosti, které stály v čele národních socialistů na podzim roku 1938 nebo raději nové tváře [Kocian 2002: 43–44]. Poválečné plány národních socialistů zahrnovaly zajištění občanských svobod, politických práv, a ačkoliv národní socialisté podporovali zestátnění velkého průmyslu a přírodního bohatství, počítali se zachováním individuálního soukromého vlastnictví [Kocian 2018: 485]. Lidová strana je charakterizována jako strana křesťanského sociálního reformismu. Zabývala se především ochranou soukromého majetku a podnikání, demokratického zřízení, občanské svobody a práva, včetně aliance s SSSR. Její největší voličskou skupinou byli zemědělství pracovníci, kteří tvořili více než 40 % jejích členů [Kaplan 1991: 38]. Pokud šlo o poválečné uspořádání Československa, lidovci měli výhrady k plánům, se kterými přišly socialistické strany, ale v zásadě jejich realizaci podporovali [Kocian 2018: 485]. Sociální demokracie byla strana s největší názorovou diferenciací, což vedlo ke konfliktům uvnitř strany. Někteří její členové přešli ke Komunistické straně, noví členové byli opět více pravicově orientovaní. Přesto vedení strany, řízené Zdeňkem Fierlingerem, bylo více nakloněno komunistům, a tak bylo jednou z možností sloučení do jedné socialistické strany [Kaplan 1991: 40]. Představa sociální demokracie o obnově Československa spočívala v demokratickém socialismu v podobě společenského vlastnictví výroby, ale s důrazem na zásady parlamentní demokracie [Kocian 2018: 485]. První poválečné volby se navíc konaly relativně pozdě, protože Komunistická strana potřebovala čas na svou předvolební propagaci a oddalovala termín co možná nejdál. Cílem bylo změnit vnímání veřejnosti a posunout percepci strany do demokratického levého středu a zaujmout přitom co nejširší škálu voličů [Rataj 2003: 44–45]. Krátce před květnovými volbami v roce 1946 zrealizoval Československý ústav pro výzkum veřejného mínění předvolební průzkum, který do té doby neměl konkurenci. Devět výzkumných otázek mělo pomoci odhadnout politickou předvolební situaci a předpovědět výsledek nadcházejících

voleb. Otázky například zjišťovaly, jaké strany z voleb vyjdou jako nejsilnější nebo naopak nejslabší, nebo se snažily odhalit povědomí o největších politických osobnostech tehdejší doby. Výzkum byl úspěšný, protože se autorům podařilo volby předpovědět relativně věrohodně. Výsledky byly zveřejněny až po volbách a KSČ podporovalo 39,6 %, lidovce 19,2 %, sociální demokracii 16 %, národní socialisty 22,5 % a bílé lístky preferovalo 2,7 %. U nejmladší skupiny voličů ve věku mezi 18–29 byla nejvyšší preference (38 %) komunistů [Československý ústav pro výzkum veřejného mínění 1946]. V Českých zemích komunisté ve volbách reálně získali 40,2 %, národní socialisté 23,7 %, lidovci 20,2 % a sociální demokraté 15,6 %. Lidé, kteří ve volbách projeví nesouhlas s politikou Národní fronty, měli možnost do urny vhodit prázdný „bílý“ lístek. Těch bylo celkem 0,4 % [czso.cz 2024].

Hlavním nástrojem politické propagace se před volbami v květnu 1946 stal stranický tisk, který měl v českém prostředí dlouholetou historii. Strany jej totiž využívaly ke komunikaci se svými voliči s cílem rozšířit svůj vliv a ideologické myšlenky [Končelík – Večeřa – Orság 2010: 23]. Po druhé světové válce ale zanikla podstatná část tiskovin, včetně stranického tisku nepovolených stran. Publikování periodik, která naopak byla zakázaná za protektorátu, bylo obnoveno. To se týkalo například komunistického Rudého práva nebo Práva lidu, stranického tisku sociální demokracie. Ten před volbami v roce 1946 zachovával loajalitu vůči vedení strany a jejímu předsedovi Zdeňku Fierlingerovi [Vošahlíková 2005: 1168]. Jiné deníky změnily svůj název, například České slovo se nově jmenovalo Svobodné slovo a Lidové listy nově Lidová demokracie [Končelík – Večeřa – Orság 2010: 115–116]. Lidovci po válce získali kontrolu nad tiskárenským podnikem Československé akciové tiskárny a usilovali o přeměnu své Lidové demokracie na moderní noviny, zakládající si na kvalitní žurnalistice a ověřených zprávách ze zahraničí [Trapl 2005: 1181–1182]. Komunistická strana se po válce zmocnila tiskových podniků agrární strany, kde posléze soustředila výrobu svého Rudého práva [Pernes 2005: 1137]. Tisk národních socialistů, Svobodné slovo (dříve České slovo), měl pevné zázemí v tiskových podnicích Melantrich a často se pouštěl do vyostřené kritiky komunistické propagandy [Kocian 2005: 1150]. Tento způsob politické propagace byl doplněn o humorný element v podobě satirických obrázků. Předkládaný výzkum usiluje o doplnění satirické propagace jako způsobu vedení předvolební kampaně.

Satira a její vliv na volební povědomí

Humor a vtip jsou neodmyslitelnou součástí společenského života a stejně tak jsou přítomny ve všech lidských interakcích, včetně politické kultury. Satiru je možné definovat jako umělecké dílo, které využívá humor, ironii, nadsázku nebo výsměch především ke kritice. Objevuje se zejména jako forma sociálního nebo politického komentáře [Oxford English Dictionary 2023]. V českém prostředí se satira objevuje už v lidových písních, či pohádkách a je namířena obzvláště proti nepřátelům prostého lidu. Právě zájmy jedinců hájila ale například i v době národního obrození. Obětí tehdejšího satirického humoru byli především Habsburkové, ale v české literatuře je možné nalézt i kritiku namířenou proti církvi [Jirečková 1962: 1–2]. Pozdější vývoj satiry sice pokračoval ve stejném duchu, především v kritice mocenských struktur a byrokracie, objevují se ale i nové rysy satirického humoru, jako je například zapojení aspektu sociální stratifikace a vykořisťování dělnické třídy nebo i kritika světových událostí [Jirečková 1962: 5]. Satirický humor, který

si bere za cíl kritiku společenského dění, včetně politické kultury, má v českém prostředí bohatou tradici i z pohledu tištěných plátek. Jedním z prvních významných satirických novin byly například *Humoristické listy*, založené roku 1858 [*Humoristické listy 1858–1941*]. Za zmínku ale také stojí humorné romány, například *Osudy dobrého vojáka Švejka* za světové války od Jaroslava Haška nebo satirická divadelní představení. Právě těmi bylo typické období první republiky. Osvobozené divadlo v čele s Jiřím Voskovcem a Janem Werichem začalo působit v roce 1927 a svými satirickými hrami kritizovalo nejen události ze společnosti, ale i politické dění [*Träger 1937: 114–118*]. Období po druhé světové válce navíc satirickému humoru otevřelo zcela nové možnosti: „Doba přechodu od kapitalismu k socialismu klade na satiru úkoly nové: aby se nespokojila jen bojem proti včerejšku, ale byla i účinnou pomocnicí na stavbě dneška a budování zítřka“ [*Jirečková 1962: 7*]. Satirický humor zapojuje i diskurs budoucího vývoje, ale neopomíná ani kritiku tehdejšího dění. Ta se především objevovala ve formě zesměšňování negativních jevů s cílem je buď eliminovat, změnit, nebo napravit. Hlavní prioritou proto bylo zaujmout veřejné mínění [*Jirečková 1962: 8–9*].

Politická satira sice není ničím novým, ale její zkoumání na vědecké úrovni nabylo na významu až s nástupem politického marketingu, který se začal výrazněji prosazovat v druhé polovině 20. století a byl úzce spjat s rozmachem televize v USA [*Kaid 2006: 38*]. Politické kampaně začaly využívat marketingové strategie a techniky běžně používané v komerčním marketingu. Z hlediska definice jde o dlouhodobý jev, který má za následek navození jakési permanentní kampaně a z politiků a politických stran se stávají produkty, které je na trhu třeba prodat [*Křeček 2013: 125–126*]. V návaznosti na medializaci politické scény vzniklo i několik studií zabývajících se politickou satirou. Ty naznačují, že tento typ humoru může mít vliv i na politické povědomí nebo dokonce i na účast ve volbách. Například sarkastický politický humor může nepřímo podporovat politickou účast tím, že v lidech vyvolává negativní emoce, které je ve výsledku motivují k další politické aktivitě a angažovanosti [*Lee – Kwak 2014*]. Právě negativní emoce, které ovlivňují politickou participaci, hrají důležitou roli i v experimentu, ve kterém autoři zkoumali pro stranické a proti stranické typy satirického obsahu. Účast jedinců vystavených proti stranické politické satirě byla vyšší než u těch, kteří byli vystaveni pro stranickému názoru – převážně díky negativním emocím, které téma v jedincích vyvolalo. To bylo ještě znatelnější, pokud dané téma respondenti považovali za osobně důležité [*Chen – Gan – Sun 2017*]. Hoffman a Young ve svém výzkumu porovnávají efekt satirických pořadů s tradičními televizními zprávami a tvrdí, že sledování satiry nebo parodií má významný a pozitivní vliv na politickou participaci, na stejné úrovni jako sledování tradičních televizních zpráv [*Hoffman – Young 2011*]. Humor v politice ale nemusí představovat jen zábavní nebo aktivizační charakter, může mít, převážně u mladších diváků, také vliv na edukační element tím, že zvyšuje jejich politické porozumění, ale také prezentuje politické problémy kreativním a zajímavým způsobem [*A/P Mahinder Singh – Puyok 2021*].

V českém prostředí nemá politický marketing a propagace tak pestrou historii, protože svobodný vývoj Československa byl narušen už dvacet let po jeho vzniku. Jejich rozvoj byl zpomalen i druhou světovou válkou a nástupem socialismu po roce 1948, kdy se politická propagace přeměnila v podpůrnou roli komunistické propagandy, jelikož strana po puči eliminovala veškerou svou konkurenci [*Jirák – Šoltys 2006: 381–382*]. Výjimkou může být snad období po druhé světové válce, kdy byla do určité míry obnovena politická soutěž.

Právě politický humor a zesměšňování politických aktérů či celých politických stran, které se v tomto období stalo součástí politických bojů, kdy se měly strany Národní fronty možnost se utkat o hlasy voličů, je předmětem tohoto textu. Komunisté a národní socialisté k této volební strategii využili právě satirické obrázky a humorný element, čímž přenesli humor přímo do svých předvolebních kampaní. Satirický humor ve stranickém tisku nenabízí pouze humorný element, ale také určitý typ emocionálního zapojení čtenářů, což se může projevit v jejich větším zapojení do volební kampaně. Text se v následující části bude zabývat tím, jak tyto kampaně v květnu 1946 probíhaly, jaké konkrétní satirické prvky byly použity a jakým způsobem mohly ovlivnit voličské chování.

Porovnání satiry Rudého práva se Svobodným slovem

Svobodné slovo, květen 1946

Národní socialisté ve svých satirických obrázcích zaměřovali kritiku především na komunisty a sociální demokraty. Kritika lidovců se v satirických obrázcích objevuje pouze tehdy, když noviny zmiňují všechny strany kandidující ve volbách v českých zemích. Slovenské strany nejsou kritice podrobeny vůbec. Tato selektivnost zdůrazňuje roli satirických obrázků jako významného nástroje předvolební kampaně, protože se zaměřuje pouze na relevantní oponenty.

Satirický obrázek publikovaný 18. května 1946, který je namířený proti komunistům, zobrazuje muže s ženou, kteří sedí na lavičce a sledují hvězdnou oblohu. Kresba je doplněná komentářem Svobodného slova, který říká: „*Podívej se, soudružko, my to vyhrajeme, nebe je taky naše!*“ [Svobodné slovo 1946 2(115): 1]. Kritika KSČ především směřuje k jejich kampani. Svobodné slovo několikrát vyzdvihuje to, jak často komunisté v rámci propagace používají letáky a plakáty. Právě až přehnanou propagaci strany zesměšňuje narážkou podpory hvězd, protože jsou to komunisté, kteří si osvojili symbol rudé hvězdy. Obrázek s podobnou satirickou symbolikou byl publikován i 19. května. Na obrázku stojí žena s mužem. Muž je celý oblepený letáky a nápisy a Svobodné slovo v obrázku prezentuje rozhovor dvojice: „*Karle, co se ti stalo?*“, „*Ale jen tak jsem se na chvíli zastavil na Karlově mostě a oni si mne spletli se sochou.*“ [Svobodné slovo 1946 2(116): 5]. Svobodné slovo nejenže kritizuje způsoby propagace KSČ, ale zdůrazňuje také despekt ke kulturnímu dědictví, které strana využívá k reklamě. Důraz v předvolební kampani národních socialistů je hlavně na diskurs hrdosti národa, proto strana komunisty vykresluje v protichůdném zobrazení.

Zesměšňování ale nebyly jen komunisté, některé satirické obrázky si nebraly servítky ani se sociálními demokraty. 22. května Svobodné slovo například zveřejňuje obrázek tří lidí. Kresbě dominuje dvojice muže a ženy, zatímco třetí postava stojí opodál. Rozhovor páru je čtenářovi zobrazen následovně: „*Víš, že se dal Franta k sociálním demokratům?*“ „*To není nic divného – on byl vždycky samotář.*“ [Svobodné slovo 1946 2(118): 2]. Národní socialisté v satirických obrázcích poukazují na slabý volební program sociální demokracie. Ze všech kandidujících stran měli sociální demokraté největší problémy s prezentací svých hlavních volebních bodů a naráželi na vnitropolitické diferenciaci nebo na obavy z brzkého sloučení s komunisty v jednu socialistickou stranu [Kaplan 1991: 42]. Svobodné slovo se proto snažilo stranu vykreslit jako ideologicky podobnou komunistům a vzbudit

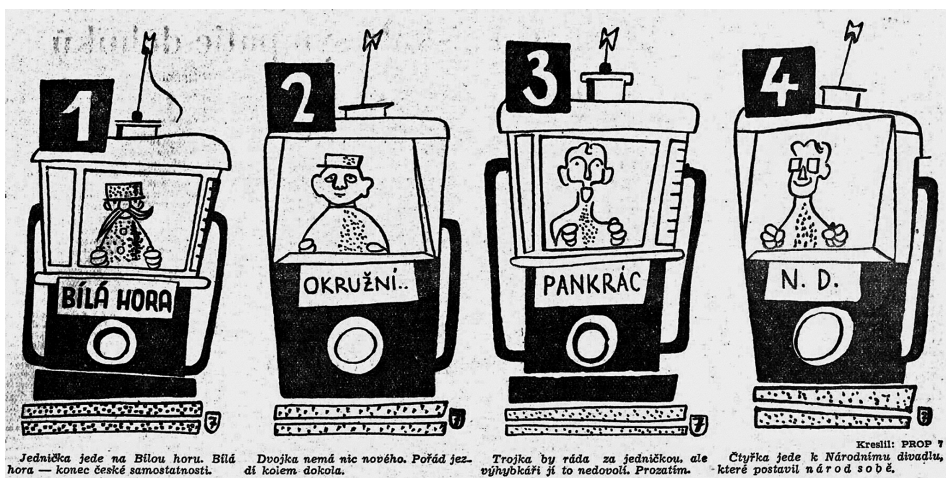
ve čtenáři pocit, že volba sociální demokracie je volbou komunistické strany. Další podstatnou formou komunikace satirickými obrázky při porovnávání jednotlivých stran bylo používání jejich volebních čísel. Národní socialisté kandidovali s číslem čtyři, proto se ve stranickém tisku objevují obrázky těchto číslic. Například 19. května deník publikuje volební číslo národních socialistů obklopené vlajkami a sloganem: „*Po vlasti se heslo šíří: Kdo je Čech – ten volí čtyři*“ [Svobodné slovo 1946 2(116): 2].

Ve stranickém tisku nechybí ale ani oslovování širších společenských tříd. Podobně jako Rudé právo, se i Svobodné slovo snažilo získat voliče různých povolání, a vyhnout se tak zacyklení v rámci jedné skupiny voličů. 24. května například deník otiskl obrázek čtyř mužů, přičemž pracovní oděv každého z nich odlišuje na základě povolání, které vykonávají (od muže se zástěrou, přes muže v obleku, až po opraváře). Obrázek je doplněn textem: „*My čtyři volíme 4*“ [Svobodné slovo 1946 2(120): 2]. Dalším příkladem by mohl být obrázek publikovaný ve volební den, 26. května, kdy stojí u urny zástup lidí z různých společenských tříd. Všechny spojuje jen to, že v ruce svírají lístek s číslem strany. Elektorát národních socialistů byl převážně mezi střední třídou, proto se strana v rámci své volební kampaně pravděpodobně snažila oslovovat i voliče jiných politických uskupení [Svobodné slovo 1946 2(122): 1].

Vedle snahy spojit si stranu s konkrétním číslem bylo ale pro národní socialisty také důležité zakomponovat do obrázků i kritiku konkurence. 23. května Svobodné slovo pokračuje v útocích namířených proti sociálním demokratům, když zobrazuje kouzelníka, který vkládá do klobouku číslo tři a vytahuje z něj číslo jedna. Titulek hlásá „*Velký mág socdémó*“ a jednotlivé pohyby kouzelníka doplňuje slovy „*čáry – máry – fuk!*“ [Svobodné slovo 1946 2(119): 2]. Jde o další z řady výsměchů, že volba sociální demokracie je v zásadě volbou KSČ, která ve volbách kandidovala pod číslem jedna.

Už 21. května deník přichází s obrázkem čtyř tramvají. Každé číslo zastupuje jednu konkrétní pražskou linku a řidič každé ze zobrazených tramvají má charakterizovat konkrétní politickou stranu. Zatímco první tři řidiči působí s obrázků znuděně, až nepříjemně, pouze řidič tramvaje číslo čtyři se usmívá a je vykreslen v optimistickém duchu. Na každé tramvaji je také zvýrazněna trasa, kterou tramvaj jede. Komunisté, kteří mají číslo jedna, jedou na Bílou horu, lidovci s číslem dvě jedou na Okružní, sociální demokraté na Pankrác a národní socialisté k Národnímu divadlu. Pod každým obrázkem tramvaje je i krátký text. „*Jednička jede na Bílou horu. Bílá hora – konec české samostatnosti. Dvojka nemá nic nového. Pořád jezdí kolem dokola. Trojka by ráda za jedničkou, ale výhybkáři jí to nedovolí. Prozatím. Čtyřka jede k Národnímu divadlu, které postavil národ sobě.*“ [Svobodné slovo 1946 2(117): 3]. V případě komunistů národní socialisté upozorňují na závislost strany na Moskvě. Lidovci jsou vykresleni jako strana, která za svou dlouholetou působnost nepřišla s novým tématem. Diskurs kolem sociálních demokratů pokračuje v trendu spojování strany s komunisty, kde se jí snaží vykreslit jako stranu, která by se nejráději vydala cestou komunistů a varuje před tím, že hrozí spojení těchto dvou stran. Národní socialisté pak opět zdůrazňují nacionalistické prvky strany a národa, podobně jako tomu bylo u sloganu obklopeného vlajkami z 19. května.

Propagace skrz volební čísla zobrazených na pražských tramvajových linkách byla v předvolebním klání populární. Obrázek z 22. května opět ukazuje tramvaj č. 1 směrem do Záběhlic. Tramvaják stojí u vstupu do vozu, jehož střecha drží nápis „*čtete Rud...*“ a mává na dav přibližně čtrnácti lidí, aby do tramvaje nastoupili. Ti se k tomu

Satirický obrázek tramvají, které publikovalo Svobodné slovo 21. května 1946.

ale nemají, což vysvětluje i popisek pod obrázkem „*My jediné s číslem 4.*“ [Svobodné slovo 1946 2(118): 4]. Kategoricky tak odmítají komunisty a dávají najevo svou loajalitu národním socialistům.

Dva dny před volbami stranické noviny národních socialistů přichází s karikaturami předsedů jednotlivých politických stran. Každá z kreseb má metaforicky znázorňovat cestu dopravním prostředkem k budoucnosti republiky. Předsedové jsou zobrazeni v pořadí podle čísel, se kterými strany kandidovaly a dopravní prostředky jsou záměrně vybrány jako jakási „evoluce“ v dopravě. Klement Gottwald balancuje na jednokolce a jeho karikatura má záměrně připomínat klauna z cirkusu. Na čele má připnutou hvězdu, stejně jako na hrudi. Pod obrázkem se nachází text: „1 = *Takhle se dá také balancovat.*“ Jako druhý je zobrazen Jan Šrámek, lidovecký předseda, jedoucí na vysokém kole, na tzv. bicyklu. Tváří se zamračeně a pod obrázkem se nachází text: „2 = *Zastaralý způsob lidové dopravy.*“ Třetí je Zdeněk Fierlinger, předseda sociální demokracie, který sedí v kole řízeném rukama. Na obrázku má utrápenou a nejistou tvář. Text pod obrázkem hlásá: „3 = *Doufám, že tam s tímhle vehiklem také dorazím.*“ Jako poslední je Petr Zenkl v moderním automobilu. Má na sobě černý oblek a při řízení se usmívá. Obrázek je doplněn textem: „4 = *Takhle se jede nejspolehlivěji k cíli.*“ [Svobodné slovo 1946 2(120): 5]. Interpretace tohoto satirického obrázku je zcela jednoznačná. Komunisté jsou v něm zobrazováni jako šašci, kteří se pro hlas hodlají balancovat všemi směry. Lidovci jako strana, která je zastaralá, bez aktuálních témat v programu, ignorujíc moderní potřeby národa. Sociální demokraté jako nejistá strana, která sama neví, co svým voličům nabídnout. A konečně, sama Národní socialistická strana, jako strana sebejistá a moderní, jediná vhodná pro budoucí vývoj republiky.

Strana ale nekritizovala pouze politickou konkurenci, nýbrž i systém bílých lístků, jejichž volba měla představovat nesouhlas s politikou Národní fronty. Zesměšňování a varování před výběrem bílých lístků se tak stalo integrální součástí volební kampaně národních socialistů, nevynechávající ani jejich satirické obrázky. Například 19. května

přichází stranický tisk s obrázkem muže, který mává potrhanou bílou vlajkou. Titulek k obrázkům tučným písmem hlásá: „*Prapor kapitulace a zrady. Bílé lístky*“ [Svobodné slovo 1946 2(116): 3]. 21. května je ve Svobodném slovu publikovaný obrázek generála lezoucího přes zeď do ČSR. Místo žebříku ale využívá hromadu bílých lístků. Muž na obrázku má být Lev Prchala, který se v exilu řadil k opozici a byl jedním z kritiků politiky Národní fronty. Text pod obrázkem říká: „*Prchala: „Tak ještě pár bílých lístků a jsem tam.“*“ [Svobodné slovo 1946 2(117): 5]. 22. května už ale deník v kritice bílých lístků přitvrzuje. Na obrázku se vyjímá kadibudka doplněná popiskem: „*Návrh na urnu pro plné využití bílých lístků*“ [Svobodné slovo 1946 2(118): 5]. Důvodem, proč Národní socialisté stále častěji volili humornou cestu při zmínkách o bílých lístcích, bylo, aby voliče přesvědčili o jejich zbytečnosti. Den před volbami, 25. května, už je ale rétorika o něco vážnější. Na stránkách tisku se objevuje karikatura nacistů, včetně Adolfa Hitlera. Ten na obrázku telefonuje a říká: „*Říkáte bílé lístky? To máme, Kameraden, zase báječnou příležitost*“ [Svobodné slovo 1946 2(121): 5]. Primární snahou deníku bylo bílé lístky spojit s přetrvávajícím strachem z války a varovat před možností návratu nacistických struktur. Bílé lístky ale před volbami představovaly hrozbu nejen pro národní socialisty, ale i pro lidovce a sociální demokraty. Jejich hlavním cílem bylo odlákat od těchto stran hlasy voličů, kteří nesouhlasili s režimem. V praxi by naplněné obavy stran znamenaly zisk menšího počtu poslanců, což by pomohlo komunistům. Volební výsledek ale ukázal, že volba bílých lístků byla nevýznamná [Kaplán 1991: 37–38].

Rudé právo, květen 1946

Kritika ostatních politických subjektů satirickými kresbami, namířená především na účet národních socialistů, začala už 12. května, kdy deník Rudé právo publikoval obrázek muže v obleku, kterého do hlavy mlátí kladivo, zatímco v pozadí má zabodnutý brk. Kladiwo i brk přitom byly součástí loga národních socialistů. Muž svírá v ruce bílý lístek a působí při tom nekomfortně. Obrázek je doplněn textem: „*Převýchova reakce. Prázdné lístky, ty nám lezou krkem, pomůžem si od nich kladivem a brkem.*“ [Rudé právo 1946 26(111): 5]. Satirický obrázek má pravděpodobně za cíl zesměšňovat způsoby, jakými se národní socialisté snažili bojovat proti bílým lístkům a snahám voličům jejich volbu rozmluvit. Akademie slovník cizích slov reakcionářství definuje jako zaujímání „zpátečnického“ postoje [Petráčková – Kraus 1995: 649]. Rudé právo proto termín používá jako označení skupiny lidí, kteří sympatizovali s předchozí politickou strukturou. „*Převýchova reakce*“ pak naráží na to, že strana v rámci kampaně usiluje o osoby spojené s předchozím válečným a totalitním režimem. Tuto skutečnost pak převrací do své předvolební propagandy, aby obhájila nebo dokonce spojila stranu s ideologií „reakce“.

18. května deník publikuje obrázek staršího muže, který násilím odtahuje mladého hochu svou preferovanou cestou. Její cíl dokresluje šipka, které dominuje nápis: „*K Mnichovu, 4*“. Text pod obrázkem říká: „*„Neboj se, chlapečku, se mnou nezabloudíš!*““ [Rudé právo 1946 26(116): 5]. Obrázek představuje jakousi možnost výběru mezi stářím, zkosnatělostí a „temnými“ časy Mnichova. Nebo mládím a silou. Číslo čtyři na obrázku reprezentuje volební číslo národních socialistů. Volební číslo pak podtrhuje dojem, že jsou to právě národní socialisté, za jejichž vlády by se republika dostala do stejné situace jako v roce 1938. Rudé právo opět pokračuje v rétorice, ve které přirovnává stranu

k Mnichovu a budí ve čtenáři pocit, že národní socialisté jsou „kolaboranti“. Chlapec má na triku písmena „SČM“, což je zkratka Svazu české mládeže, který má podtrhovat diskurs „mládí“ a „budoucnosti“. Svaz měl blíže ke KSČ, ostatní strany (především národní socialisté) své členy stahovali. Rudé právo si hraje s tématy mládí a stárí i v dalších satirických kresbách. K tomu opět využívá volební čísla konkurenčních subjektů. Například kresba publikovaná 22. května, která zobrazuje staršího otce a jeho plačící dítě v kontextu školství a „vysvědčení“. Dítě přineslo samé jedničky, což jindy představuje skvělé hodnocení, ale „1“ byla v kontextu květnových voleb číslo KSČ. Otec, který by z principu měl dítě za dobré známky pochválit, mu ale hubuje „Cože, ty neseš samé jedničky? Já ti dám, darebáku! Samé čtyřky jsi měl přinést!“ [Rudé právo 1946 26(119): 4], jenže „4“ bylo volební číslo národních socialistů. Otec má znázorňovat nelogičnost volby národních socialistů. Celá situace má navíc za cíl evokovat pocit, že KSČ je moderní strana, kterou preferují obzvláště mladí lidé.

Opakují se ale i témata, která měla za cíl vyzdvihoval historické události. Rudé právo například zmiňovalo Mnichovskou dohodu z r. 1938. Obrázek publikovaný 23. května má ale i ještě další specifičnost. Reaguje totiž na satiru, kterou 21. května zveřejnilo Svobodné slovo. Šlo o obrázek tramvají s volebními čísly stran, který odkazoval na pražské tramvajové linky. Rudé právo proto odpovídá ve stejném duchu. Na obrázku je linka č. 4 do Záběhlic, kterou řídí předseda národních socialistů Petr Zenkl. Tramvaj odbočuje kolem šipky směrem do Mnichova a šipka, která ukazuje na rozbombardované město, má na sobě nakreslené logo národních socialistů. Nejenže se KSČ pokouší národní socialisty vykreslit jako zpátečnické, přímo jejich politiku spojuje se strašlivými událostmi konce třicátých let. Obrázek navíc doplňuje komentářem: „Konečná stanice“ [Rudé právo 1946 26(120): 2].

V tomtéž vydání Rudé právo s útoky proti Národním socialistům pokračuje tím, že zveřejňuje upravený leták z předvolební kampaně jejich konkurence. Ten říká: „Znamení bratrství v národě. Strana národně socialistická“, slovo znamená je ale upraveno tak, že sděluje pouze „amen“. Pod obrázkem je ještě popisek: „Po vystoupení ze Svazu české mládeže změnili národní socialisté svůj znak pouhým škrtnutím tří písmen.“ [Rudé právo 1946 26(120): 4].

Stoupající agresivita kampaně je vidět i 19. května, kdy Rudé právo zveřejňuje obrázek zápasníka s býkem. Na levém obrázku zápasník mává rudou muletou a býka tím dráždí. Vpravo pak komunista rudou muletou dráždí kapitalistu, úředníka. Cílem je „zkrotit“ nepřítel. KSČ dává jasně najevo svůj záměr se po volbách opřít do kapitalistů. V popisku textu stojí: „Ve Španělsku červená barva dráždí byky... a u nás červená barva dráždí voli.“ [Rudé právo 1946 26(117): 1], čímž v zásadě uráží kohokoliv, kdo sdílí opačný názor. 25. května pak pokračuje v podobném duchu s obrázkem „Volební namlouvání“, na kterém vykresluje úředníky, kapitalisty jako lháře, kteří slibují každému něco jiného, jen aby získali jejich hlas. Na obrázku vlevo totiž úředník mluví k zemědělcům a říká: „Volte nás, zasadíme se, aby úřední cena másla byla zvýšena na 200 Kčs.“ Na obrázku vpravo pak úředník mluví s dělníkem: „Volte nás, my se bratrsky zasadíme, aby kilo másla bylo zase za 12 Kčs.“ [Rudé právo 1946 26(122): 3].

V den voleb, 26. května jde Rudé právo ještě dál. Porovnává národní socialisty s německými nacisty. Poukazuje na podobnost jejich kampaně a de facto se čtenáře snaží zastrašit. Titulek hlásá „Podoba čistě náhodná“ a ukazuje dva letáky, každý s jiným

Reakce Rudého práva z 23. května 1946.

symbolem. „Socialismus? Ja, aber nationalistisch und deutscher ... Socialismus? Ano, ale národní a československý. ... Už nikdy Mnichov! Tak začínali němečtí národní socialisté... a tak začínají čeští národní socialisté.“ [Rudé právo 1946 26(123): 5]. Spojování národních socialistů s Německem byl pro komunisty důležitý diskurs, který se snažili v rámci své kampaně udržet.

Diskurs demokracie a představy budoucnosti se v satirických obrázcích Rudého práva objevují například 19. května, kdy stranický tisk zveřejňuje obrázek s nadpisem „Co je do demokracie...“, ve kterém ukazuje sérii šesti kreseb a vysmívá se představám o demokracii, se kterými přichází konkurenční subjekty. Podle komunistů je demokracie, o které mluví ostatní strany spjata s „bitím“ dělníků, cenzurou Rudého práva, bohatstvím bank a jejich úředníků, spolupráce s Henleinovci a nacisty, s finančními příspěvky politickým stranám, ale i válkou [Rudé právo 1946 26(117): 5]. Element budoucnosti se pak objevuje i 22. května, kdy deník satiricky shrnuje, co o KSČ tvrdí ostatní strany. Série osmi kreseb nazvaná „Hrůzostrašná historie o tom, co se stane, když ve volbách vyhrájí komunisté (Zpívá se jako Žebrácká opera)“ vtipnou formou čtenáři sděluje, že kritika od ostatních stran je k smíchu a sarkastickou formou zlehčuje jejich argumenty. Obrázek říká: „Slyšte lidi, co je jistý, běda, co nás nemine, vo volbách dyž komunisti vyhrajou, ach jeminé. Hospodáři, hospodyňko, uvidíte strašný zjev, krávy budou dojit mlíko, samý rudý jako krev. Mládenčové a vy panny, chtějí do tancovaček, bugi bude zakázaný, dovolen jen kozáček. Ženský budou

znárodněný, pozбудou svý svobody, za vysoký budou ceny a to ještě na body. Vltava pod velkým tlakem vylije se z břehů svých, rozteče se Václavákem a zatopí Melantrich. Hrozná záhuba se chystá na zem naši letitou, srazí se nám, věc to jistá s pěticipou kometou. Tyhle hrůzy, tyhle rány, to je všecko známá věc, řeči dávno obehraný pánem, jenž slul – Moravec.“ [Rudé právo 1946 26(119): 3].

Typologie satirických obrázků sestavená na základě diskursivní a srovnávací analýzy Rudého práva a Svobodného slova

Politickou satiru v podobě obrázků, publikovanou v závěru volební kampaně roku 1946 v Rudém právu a Svobodném slovu, lze na základě této analýzy rozdělit do následujících typů definovaných žánrovými a obsahovými charakteristikami:

1. **Politická ironie a humor:** Kombinuje ironii a humor k vytvoření satirického komentáře k politickým událostem a aktérům, často využívá jednoduchých a vtipných situací k představení komplexních politických témat.
2. **Kritika osobností a subjektů:** Využívá reálné osoby a subjekty, základní ideje, či politické směřování ke kritice. Tato forma satiry využívá identifikovatelných postav, především politických aktérů, k propojení s reálnými situacemi a událostmi.
3. **Kontext:** Tato forma satiry se zaměřuje na propojení současnosti s historií, využívá historické paralely k diskusi nad současnými událostmi a fenomény. V kampani odkazuje na události, které se odehrály v nedávné minulosti nebo na věci, které se děly v době publikace ve světě.
4. **Transnacionální perspektiva:** Tato typologie satiry spojuje domácí události s mezinárodním kontextem, využívá zahraničních osobností, subjektů a událostí k reflektování dění na domácí politické scéně.
5. **Budoucnost:** Zaměřuje se na budoucí vývoj a předpovídá možné scénáře vývoje v politické sféře, využívá satirického pohledu k reflektování možných dopadů současných trendů. Satirické obrázky jsou zaměřené na budoucí vývoj v Československu, případně mají diskurs budoucnosti.
6. **Sociální stratifikace:** Tato typologie se zabývá vykreslováním různých sociálních vrstev a skupin v rámci satirických obrázků, s cílem reflektovat širší společenské dynamiky a nerovnosti.

Závěrem

Satirický humor má v české literatuře dlouholetou historii a jeho hlavním cílem bylo především oslovování širších vrstev obyvatelstva, ať už kritikou nepřátel, nebo jen kritikou negativních elementů, s cílem jejich změny, nápravy či eliminace. Stejně tak má ale i své místo v politické kultuře, kde se v roce 1946 stal předmětem volební kampaně komunistů a národních socialistů. Vtipné obrázky publikované ve stranickém tisku těchto dvou stran nejenže rozbíjí vážnost jednotlivých plátků, ale vnáší do předvolební kampaně účinně vtipný obsah, který se pokouší čtenářům dostat pod kůži a jednoduchým způsobem spojuje zesměšňovaná témata s reálnou ideologickou propagandou. Žádný jiný konkurenční stranický plátek se v té době do publikace satirických obrázků nezapojoval v takové míře jako Rudé právo a Svobodné slovo.

Národní socialisté pro obsah svých satirických obrázků volili hned několik témat. Nejčastěji se na stránkách stranického deníku Svobodné slovo objevuje kritika ostatních politických subjektů, především KSČ a sociální demokracie. Hlavním způsobem ironického zesměšňování oponentů je využívání volebních čísel, se kterými strany do květnových voleb vstupovaly. Dalším poměrně častým tématem, které se v ironických obrázcích objevuje, je kritika prázdných „bílých“ lístků. Národní socialisté dávají svůj nesouhlas najevo především spojováním bílých lístků s diskursem zrady a kolaborace. Ironické obrázky měly Svobodnému slovu také pomoci s oslovováním jedinců různých společenských tříd. Národní socialisté se snažili v rámci své propagace dát jasně najevo, že jsou stranou rozdílných vrstev a nejenom stranou úředníků. Objevuje se ale také diskurs budoucnosti a moderního směřování země, pokud Národní socialisté vyhrájí volby. Satirické obrázky Rudého práva publikované během květnového volebního měsíce by se daly charakterizovat jako strategicky dokonale cílená politická agitace. Ačkoliv v nich komunisté otvírají hned několik témat, převládá útočná kampaň namířená proti národním socialistům. Rudé právo navíc útoky spojovalo s diskursem společného národního utrpení v podobě křivd, ke kterým docházelo po Mnichovu v roce 1938. Komunisté často kladli důraz na propojování percepce oponentů, především národních socialistů, s nacistickým Německem. Silný tlak na budoucnost republiky měl ve čtenářích vyvolávat strach a zobrazit stranu v ochránářském světle. V satirických obrázcích nechybí využívání volebních čísel politických stran, diskurs demokracie a oslovování rozdílných skupin obyvatel.

Humorné kresby publikované Svobodným slovem a Rudým právem se převážně odlišují mírou afektovanosti a útočným způsobem obou kampaní. Zatímco Svobodné slovo svou kritiku oponentů kontroluje a převážně udržuje v rovině nevinného humoru, Rudé právo se v obrázcích nebojí zobrazovat násilí, spojovat národní socialisty s nacisty, Německem nebo reakcí. Svobodné slovo svou kampaň satirickými obrázky přitvrzuje pouze v případě bílých lístků, kdy upozorňuje na zbytečnost této volby a dává ji do souvislosti se zrádcovstvím nebo s nacistickým vůdcem Adolfem Hitlerem. Rudé právo na tuto kritiku reaguje útočným způsobem namířeným proti národním socialistům, kdy zdůrazňuje, že strana usiluje i o hlasy lidí, které sama považuje za zrádce a kolaboranty. Obě tiskoviny si uvědomovaly satirickou formu propagace té druhé, což potvrdila i interakce z 23. května, kdy Rudé právo reaguje na obrázek Svobodného slova z 21. května. Právě komunikace obou deníků legitimizovala formu agitace skrz satirické obrázky jako důležitý a ostře sledovaný způsob předvolební kampaně. Humor měl v obou případech zesměšňovat aktuální dění, zlehčovat těžké situace a získat si pozornost čtenářů. Důmyslně, a v některých případech i podprahově, spojoval několik různých témat v jeden problém. Ačkoliv cílovou skupinou stranických tiskovin byli voliči té dané strany, deníky využily svou pozici k vytvoření humorného diskursu a paralel, u kterých s největší pravděpodobností i očekávaly, že je budou jejich čtenáři šířit ve svém okolí (např. spojování národních socialistů s Němci, bílých lístků s kolaboranty apod.). Satirický obsah tak vedle humorné formy opravdu mohl mít i mobilizační charakter. Příkladem pro toto tvrzení může být problematika bílých lístků, jejichž volba se nakonec ukázala jako zanedbatelná. Je možné, že v tomto případě zafungovala komunikace politických stran s veřejností a podařilo se do jisté míry vykreslit volbu bílých lístků jako zbytečnou. Humorný element tedy nejenže plnil svou funkci v pobavení čtenářů, ale zafungoval i jako prostředek k šíření politických ideologií. Na základě komparativní analýzy jednotlivých obrázků Rudého

práva a Svobodného slova bylo možné sestavit typologii o šesti bodech, které generalizují formu satirické propagace stranického tisku ve volebním klání roku 1946. Satirické obrázky v denících využívaly: 1) *politickou ironii a humorný element*, 2) *kritizovaly osobnosti a subjekty veřejného zájmu*, 3) *byly kontextuální a pracovaly s reálnými událostmi, či historickými reáliemi*, 4) *přesahovaly tuzemskou rovinu a zapojovaly do kampaně i zahraniční prvek*, 5) *zaměřovaly se na budoucnost a budoucí vývoj po volbách*, a 6) *promlouvaly k různým sociálním skupinám*.

I přesto, že není možné volby z roku 1946 kvůli absenci některých politických subjektů považovat za kompletně demokratické, umožnily kandidujícím stranám poměrně férovou politickou soutěž (která neměla dlouhé trvání, jelikož byla po puči v roce 1948 zcela odstraněna). Negativní emoce vyvolané satirickým humorem namířeným proti konkurenčním politickým subjektům jsou pojátkem k zahraničním výzkumům, které se politickým humorem zabývaly v souvislosti s jeho mobilizačním či edukativním charakterem. Satirický humor použitý v obrázcích publikovaných ve stranickém tisku v květnu roku 1946 odpovídal satíře, která se v téže době objevovala napříč českou literaturou a v poválečné volební kampani komunistů a národních socialistů hrál poměrně klíčovou roli. Kritika politických osobností, transnacionální aspekt a důraz na budoucí vývoj byly pro poválečné období typické. Specifikem obrázkové satiry ve stranických tiskovinách je právě její aktivizační charakter a afektovanost politického souboje. V obrázcích se často objevuje diskurs „my a oni“, který odlišuje voliče a nevoliče daných politických subjektů a snaží se jim dosadit ideologický rozměr. Obrázky nejenže reflektovaly širší kulturní a literární směry té doby, ale také posloužily jako nástroj pro vyvolávání negativních emocí vůči politickým oponentům a mohly mít proto mezi čtenáři i mobilizační charakter.

Literatura

Primární zdroje

Humoristické listy

[1858–1941]. *Humoristické listy: Archiv českého rozmaru a vtipu*. Praha: Josef Richard Vilímek, 1858–1941. ISSN 1802-7210. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:ae864f12-435d-11dd-b505-00145e5790ea>.

Svobodné slovo

[1946]. *Svobodné slovo: list Československé strany národně socialistické, Pražské vydání*. Praha: Československá strana národně socialistická, 1946, 2(115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122), ISSN 0231-732X. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:07b45a4a-84ad-46b6-a564-30db2fa4e170>.

Rudé právo

[1946]. *Rudé právo: orgán Československé sociálně demokratické strany dělnické*. V Praze: [s.n.], 1946, 26(111, 116, 117, 119, 120, 122, 123). ISSN 0032-6569. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:e80542ff-c3ad-4d62-96ec-7371ff93c760>.

Sekundární zdroje

A/P Mahinder Singh Kaur, Harveena – Puyok, Arnold [2021]. Political Satire and Its Influence on the Youth Political Perception. *Trends in Undergraduate Research* 4 (2). DOI: <https://doi.org/10.33736/tur.4096.2021>.

Blommaert, Jan – Bulcaen, Chris [2000]. Critical Discourse Analysis. *Annual Review of Anthropology* 29: 447–466. DOI: 10.1146/annurev.anthro.29.1.447

Cabada, Ladislav – Šanc, David [2005]. *Český stranický systém ve 20. století*. Plzeň: Aleš Čeněk.

- Cabada, Ladislav – Vodička, Karel [2007]. *Politický systém České republiky*. Praha: Portál.
- czso.cz [2024]. *Výsledky voleb do ústavodárného Národního shromáždění v roce 1946 na území České republiky*. [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20536128/422008k018.pdf/0e71fa93-c8e0-479a-9644-11d34f80f014?version=1.0> [cit. 2024-05-06].
- Hoffman, Lindsay H. – Young, Dannagal G. [2011]. Satire, Punch Lines, and the Nightly News: Untangling Media Effects on Political Participation. *Communication Research Reports* 28 (2): 159–168. DOI: 10.1080/08824096.2011.565278.
- Hoon Lee – Kwak, Nojin [2014]. The Affect Effect of Political Satire: Sarcastic Humor, Negative Emotions, and Political Participation. *Mass Communication and Society* 17 (3): 307–328. DOI: 10.1080/15205436.2014.891133.
- Chen, Hsuan-Ting – Gan, Chen – Sun, Ping [2017]. How Does Political Satire Influence Political Participation? Examining the Role of Counter – and Pro-Attitudinal Exposure, Anger, and Personal Issue Importance. *International Journal Of Communication* 11: 3011–3029.
- Jiráč, Jan – Šoltys, Otakar [2006]. *Political Advertising in a "New" Democracy*. In: Kaid, Lynda L. – Holtz-Bach, Christina. *The SAGE Handbook of Political Advertising*. SAGE Publications, s. 377–386.
- Jirečková, Olga [1962]. *Český humor a satira: Ukázky z lit. a výběrová bibliogr.* Praha: Měst. lid. knihovna. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:9b8af27b-eb6c-45a9-8b8a-4a6ddc4b31a8>.
- Kaid, Lynda L. [2006]. *Political Advertising in the United States*. In: Kaid, Lynda L. – Holtz-Bach, Christina. *The SAGE Handbook of Political Advertising*. SAGE Publications, s. 37–61.
- Kaplan, Karel [1991]. *Československo v letech 1945–1948*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Kaplan, Karel [2012]. *Národní fronta 1948–1960*. Praha: Academia.
- Kocian, Jiří [2002]. *Československá strana národně socialistická v letech 1945–1948. Organizace – program – politika*. Brno: Doplněk.
- Kocian, Jiří [2005]. Politický systém v letech 1945–1948. In: Malíř, Jiří – Marek, Pavel a kol. *Politické strany a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004. II. díl: Období 1938–2004*. Brno: Doplněk, s. 1125–1130.
- Kocian, Jiří [2005]. Československá strana národně socialistická. In: Malíř, Jiří – Marek, Pavel a kol. *Politické strany a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004. II. díl: Období 1938–2004*. Brno: Doplněk, s. 1143–1161.
- Kocian, Jiří [2018]. Československo mezi dvěma totalitami (1945–1948). In: Pánek, Jaroslav – Tůma, Oldřich a kol. *Dějiny českých zemí*, Praha: Karolinum, s. 477–502.
- Končelík, Jakub – Večeřa, Pavel – Orság, Petr [2010]. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál.
- Křeček, Jan [2013]. *Politická komunikace: od res publica po public relations*. Praha: Grada.
- Oxford English Dictionary* [online], heslo: satire (n.). Dostupné z: https://www.oed.com/dictionary/satire_n?tl=true.
- Pernes, Jiří [2005]. Komunistická strana Československa. In: Malíř, Jiří – Marek, Pavel a kol. *Politické strany a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004. II. díl: Období 1938–2004*. Brno: Doplněk, s. 1131–1142.
- Petráčková, Věra – Kraus, Jiří [1995]. *Akademický slovník cizích slov, 2*, heslo: reakce. Praha: Academia. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:7f10e7bb-4068-4f3b-b91d-f4ac3ad37967>.
- Rataj, Jan – Vysoká škola ekonomická v Praze [2003]. *KSČ a Československo I. (1945–1960)*. Praha: Oeconomica, s. 44, 45. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:e6143d50-ede4-11e4-9ebc-005056825209>.
- Trapl, Miloš [2005]. Československá strana lidová. In: Malíř, Jiří – Marek, Pavel a kol. *Politické strany a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004. II. díl: Období 1938–2004*. Brno: Doplněk, s. 1175–1188.
- Träger, Josef – Osvobozené divadlo (1926–1935) [1937]. 10 let Osvobozeného divadla 1927–1937: V+W (sborník). Praha: Fr. Borový. Dostupné z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:bf2138e3-80d2-4911-a8a9-f23fb8d7cf59>.
- Vošahlíková, Pavla [2005]. Československá sociální demokracie. In: Malíř, Jiří – Marek, Pavel a kol. *Politické strany a hnutí v českých zemích a Československu 1861–2004. II. díl: Období 1938–2004*. Brno: Doplněk, s. 1165–1174.
- Vykoupil, Libor [1994]. *Slovník českých dějin*. Brno: Georgetown.

Použité datové archivy

Československý ústav pro výzkum veřejného mínění [1946]. Výzkum Volby I. CSDA46-3. [Datový soubor] [online]. Ver. 1.0. Praha: Sociologický ústav, Akademie věd ČR. Distributor: Český sociálněvědní datový archiv, 2012 [cit. 2024-05-06].

Pavel Pešek (*1992) získal magisterský titul v oboru Historická sociologie na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v roce 2018. Věnuje se jak kvalitativním, tak i kvantitativním typům výzkumu. V roce 2023 své zkušenosti s kvantitativním výzkumem prohloubil praktickou stáží ve výzkumné agentuře v Nizozemsku, kde se specializoval především na realizaci výzkumů v rámci customer experience a public affairs oddělení. Kromě sociologie se zajímá o filozofii, historii a další společenské vědy.